

רש"י במזה אשה פרק שישי שבת דף סז 125

רביא כך לא תפרה ולא תרבה בגופיה דפלוני בר פלוני. [לכיפה לימא הכי חרב שלופה וקלע נטושה. לא שמייה יוכב חולין מכאובין. לשודא לימא הכי הוית דפקיק דפקיק הוית, ליטא תבור ומשומת, בר טיט בר טמא בר טינא, כשמגז מריגז ואיסטמאי. לשודא דבית הכסא לימא הכי אקרקי דארי ואאוסו דגורייתא אשכחתון לשודאי בר שיריקא פנדא, במישרא דברתי חבטיה, בלועא דחמרא חטרתיה]. אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום

[לכיפה. אונפול"ט אצטצועות, כך לשון רבי יצחק ברבי מנחם נ"ע. ולשון רבתי לכיפה למי שבופהו ט: לימא הכי. למש צעלמא הו"ל: הוית

דפקיק דפקיק הוית. למש הו"ל: ליטא תבור ומשומת. יהא טד זה ששמו בר טיט בר טינא: לשודא דבית הכסא. אם הו"ק לימא למש זה: אקרקי דארי. ברש"י סארי זכר: ואאוסו דגורייתא. וזמזמא לביאה נקבה: אשכחתה לשידאי בר שרקיאי פנדאי. כך שמו: במישרא דברתי חבטיה. צערוגא כרשין הפלתי: בלועא דחמרא חטרתיה. צלמי הסמור הלקייתון: שיש בו משום רפואה. שכלאית רפואתו כגון שמיית כוס ומזכזכס מכה: ופרקינ

עין איה

שוה, כך הם כל סדרי ההנהגה - כמו שהם נבחנים בעולמים, בדורות, בעמים ובקיבוצים, כך הם נבחנים בכל יחיד. וההשויה המאירה, המעלה את ההוגה באמת למרום סתר עליון וסוד ד' ליראיו¹, מאחדת את כח הרצון הפרטי עם יסוד נטיית הרצון המתגלה ע"פ גילוי כחו בסדרי המציאות לכל פרטי הפרטים. ובהתעלות הנשמה היחידה החפצה בטוב, מתיקרת הנשמה והחפץ הטהור שבקרבה, המתגלה במבטאים הבנויים ע"פ הגיון נעלה זה, המתדבקים באהבת הטוב והמועיל לכל אשר נשמה באפנו. פועלת היא את פעולתה ע"פ אותו הקו הפנימי, שעל ידו הכל עשוי בחוברת, וכל היצור נאגד, וכל נפש מקבלת ומשפעת לכל ואל כל, להציל ולרפא ע"פ נטיית החפץ הטוב האלהי שבקרבה לכל סובל ולכל אומלל, "ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור"², "ימלט אי נקי ונמלט בבור כפיך"³, "ארפא משובתם אוהבם גדבה כי שב אפי ממנו"⁴.

הדור הבא כי שקר נחלו האבות² אשר רדפו רוח, וכלו ימיהם בכמות החמירות וגסות החושים לבדם. ולבד המקרים שהם דומים לעוצר הלדה של הקלוט, שמינו ראוי ללידה בתולדתו אלא שנקלט כח יצירתו בקרבו, אלא גם תכונה שלילית קבועה להתרבות, והפריה נמצאת בקרב הרע פנימה, כי זולת אהבת עצמו המתגברת בקרבו, הלא נטיית האיבוד וההשחתה קבועה בו, ואיך יוכשר להיות נוטה להפריה והקמת שם ושארית. ע"כ תכרת אחרית רשעים³, כי סוף כל סוף תגלה עצמות נטייתם הממארת, ובדור אחר ימח שמם⁴, ומום מניעת ההפריה קבוע בקרבו, לבד המקרים המתקבצים לעזור על ההיחוס, כפרדה דלא פריא ולא רביא. ובתוך הגויה היחידה, כשהתקבצות של הנטיות הרעות מתחברת לצורה מבאישה, הולכת המחלה ומתחלשת, והרע נדווה בלא השארת רושם, ע"י אור חסד עליון אשר שם חק וגבול לכח ההפסד ע"פ עצמת חק נטייתו הפנימית, שלא יפרה וירבה, ולא יעזוב בקרב הגוף תכונה דומה לאותה התכונה של הרע שחלקיו נדחו. כמו שהדבר נוהג בנשמות הטובות והבריאות, שנשאר רישומן תמיד גם אחרי עברן, מפני שהחיים, הבריאות⁵, מפכים הם מהטוב הכללי הנשאב משורש חיי החיים, הכולל את כל בטובו ומעלה את הכל בפארו והדרו.

צו. אביי ורבא דאמרי תרוייהו, כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. ההבדלים שבין העמים מוגדרים הם ע"פ שני דרכים. דרך אחד הוא, שכל עם יש לו נטיות מיוחדות וסגולות מיוחדות להלך רוחו, שעושות רושם בכל מהלכי חייו, בכל מנהגיו, נימוסיו ודעותיו. ויש מה שבתכונת עם זה ואינו כלל בעם אחר. על כן, נמצא לפעמים, דברים שהם מועילים ומרבים להיטיב בעם אחד, ואם יוקחו אצל עם אחר ירבו קלקלה והריסה. ע"כ, צריכה ומוטבעת היא ג"כ, כל אומה, לשמור על צביונה, ולהקפיד על מהלך חייה, שלא יכנסו

צו. כך לא תפרה ותרבה בגופיה דפלוני בר פלוני. משפט הכלל ומשפט הפרט שוה הוא, כמו שהכחות הכלליים הם פועלים בכללי הכללים של ההויה כולה, ומתפשטים ג"כ בפרטי הפרטים באופן

2. עפ"י ירמיה טז, יט. 3. עפ"י תהילים לז, לח. 4. שם קט, יג. 5. אולי צ"ל: הבריאים. צה. ד. תהילים כה, יד.

דרכי האמורי. הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי, והתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו (וצובע) אותו בסיקרא וטוענו באבנים. בשלמא טוענו באבנים כי היכי דליכחוש חיליה, אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד. כי היכי דליחזייה אינשי וליבעי עליה רחמי. כדתניא (ויקרא יג) "וטמא טמא יקרא" צריך להודיע צערו לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים. [אמר רבינא כמאן תלינן כובסי בדיקלא, כי האי תנא. תני תנא בפרק אמוראי קמיה דרבי חינא בר אבין, א"ל כולחו אית בהו משום דרכי האמורי לבר מהנו מי שיש לו עצם בגרונו מביא מאותו המין ומניח ליה על קדקדו, ולימא הכי חד חד נחית בלע, בלע נחית חד

הא אין בו. כגון לחם שאין ניכר שיהא רפואה: יש בו משום דרכי האמורי. צממיה: דליכחוש חיליה. שעל ידי שהוא שמן וכמו רב פירותיו נושרין: דליחזייה אינשי. ולסימנא ענדי ליה לאודועי דמסיר

פירותיו: טמא טמא. הוא ענמו אומר טמא רחוק מעלי: [כובסי. אשכול תמרים וסימן הוא שמסיר פירותיו: בפרק אמוראי. פרק אחד ששנוי צמוקפתא דמסכתא שבת צהלכות דרכי האמורי: א"ל. רבי חינא למנא: כולחו אית בהו. כל השנויות שם אל מטעה לומר צמח מהן אין בו משום דרכי אמורי, אלא כולן אמה שונה יש בו, לבר מהני צ' אלו שאפרש לך. מי שיש לו עצם כו' ולחש דנעלמא כמחט, אלו צ' לנדס אין צהם: חד מד נחית. לחם הוא:

עין איה

בקרבה יותר מדאי נטישות¹ זרות שיהפכו לה לרועץ. ויותר ממה שכל העמים צריכים להקפיד על כך, צריכים ישראל להקפיד על זה, מפני שהצביון הפנימי הנאצל מנטיית החפץ של הקבלת האורה האלהית, וכל סדרי החיים הנאותים לה, ע"פ כל התקות וכל הזיון הרוח על האלהים, העולם, האדם והחברה, הם מיוחדים בקרבה באופן מרושם ומצויץ, מה שאין דוגמתו בכל עם וגוי, וע"פ רוב תכונותיהם של עמים רבים מתנגדות הן לתוכנן הפנימי של שאיפות הללו.

נפש, יקבל בקרבו ג"כ אופי תכוני המיוחד ומקודש הראוי לישראל, כפי המדה שענין כזה מוכשר הוא לקבל, עד שכל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי.

צו. הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי, והתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסיקרא וטוענו באבנים. בשלמא טוענו באבנים כי היכי דליכחיש חיליה, אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קא עביד. כי היכי דליחזייה אינשי וליבעי עליה רחמי, כדתניא "וטמא טמא יקרא", צריך להודיע צערו לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים. הדברים שהצורך ידוע בהם ויש להם יסוד בהוויה הגלויה, אע"פ שנתפתחו באיזה עם מן העמים, אינם קובעים עליהם את חותם הזרות, ואינם נובעים מיסוד הנטייה הנפשית המיוחדת לו, שלפעמים הם בנויים על יסוד שהוא לגבי ישראל מהרס ומטמא. אבל מה שאין הצורך מוחש ומובן, אע"פ שאיזו השקפה נסתרת תוכל לחדור בו, למצא לו יחש של צורך, לעולם הדבר מתיחד בתכונה הפרטית של החושב והמוציא אל הפועל את הענין הנסתר, עד שיוכל להיות שהוא מובן ומסודר ביחש אליו, ומשולל הבנה ומלא עקמימות ביחש לאחרים. וזה תלוי בעומק הטבע הנפשי המתיחד לאותה האומה, שכל מה שנובע מעולם זר בעומק שרשו, צריכים ישראל להיות נשמרים ממנו. אמנם רוב טובה שיביא לידי קלקול איננו מהדברים הנעלמים,

אמנם נמצאים ג"כ דברים רבים, שאע"פ שהם עלולים להיות מתגלים בצורה מיוחדת אצל כל עם ועם, מ"מ אין זה בא מכה התכונה המיוחדת של העם בעיקרו של דבר, אלא שזה העם זכה, ע"פ איזה סבות, לגלות באיזה מקצע את הצד האנושי הכללי שבו, אבל זה הצורך וזאת הנטייה היא באמת כללית, אלא שלפעמים היא מתגלה בכל עם בצורה המיוחדת לו. אבל מ"מ, כיון שהצורך הוא כללי, והסבה שגלתה את ההופעה ההיא היא אנושית מקפת, אין לזקוף אותה על חשבון אותו העם, והרי היא שווה לכל העמים, עד אשר צריכים כל העמים בזה לקבל דבריהם זה מזה ולהעשיר את אוצרותיהם כ"א מרכושו הרוחני והמעשי של חברו. עד אשר אפילו מהאומות היותר נשתחות והיותר מנוגדות לנו במהותן וקיומן, הננו צריכים לקחת כל טוב כללי, וכשיבא לרשותנו, כיון שתוכנו מתאים הוא לכל

צו. 1 עיני יושעיה ית ה ירמיה ה ז מה לה

לאדרא. ענכס של דג שיכנס לאדם צושט: שייא שיאל. למס הוא רל [דל]: האומר גד גדי. התמול מול: וסנוק לא. עייף אל מהי (פסמיס ג): אושכי וצושכי. יום ולילה. יש צו משום דרכי האמורי וכן ככולם עד סוף פרק גרם. הרי זה מדרכי האמורי, הכי גרם צמוס:

עין איזה

כולו, "וטמא טמא יקרא", בהודיעו צערו לרבים שיבקשו עליו רחמים.

צת. האומר גד גדי וסנוק לא אושכי ובושכי, יש בו משום דרכי האמורי. ההבדל היסודי שמחלק בין הדעות הטהורות הנובעות ממקור מים חיים, מקור תורת אל חי, שיסודה הוא הצדק העולמי, הנובע מצדקת ד' בכל העולמים ועל כולם, ובין הדעות החשובות, שהדמיון ורשעת הלב תומכים אותן, הוא שכפי אור התורה - היסוד העולמי ומקור ההצלחה הוא הצדק והיושר, האמת והמוסר הטוב. לא הרצון לטובת עצמו יכלול את הטוב ויגביר את כחו, כ"א הרצון לאושר הכלל. ואם לפעמים תתפרץ מלב האדם דאגתו הפנימית לטובת עצמו, היא צריכה להיות ארעית, אבל התכונה הפנימית המכרעת את הכל צריכה להיות הכח הנוטה להטיב אל הכלל. ע"כ האומר גד גדי הפרטי, וסינוק לא, אל תהי עיף, מה שהוא לא יתכן; מזל פרטי מוכרח הוא לקבל עיפות וכשלון כח, כשהטובה הכללית תנגד אותו. ואם לפעמים יתאמץ אדם בעד מזלו הפרטי, יהיה דבר זה ע"פ הנטייה הטהורה ענין של ארעי, לא דבר המתמיד בלא הרף, אושכי ובושכי, יום ולילה, שלזה ראוי לכל ישר דרך לשאוף רק בשביל אושר הכלל, המתמיד ונערך יותר ויותר מהמצב של אושר הפרט. והצלילה רק בענין הפרטי בתור יסוד קבוע ומתמיד, בלא שום השקפה לענין הטוב הכללי, זה הוא ההפך מהטוב השופע מאורן של ישראל, ויש בו משום דרכי האמורי.

צמ. רבי יהודה אומר, גד אינו אלא לשון עבודה זרה, שנאמר "העורכים לגד שולחן". בכללות, הנטייה הנפרזה אחרי הגורל הפרטי מבלי השקפה אל הטוב הכללי, הרי זו היא הדרך ההפוכה מדרך ד' הטבועה בכנסת ישראל, שכל מגמתה היא

כי הוא דבר גלוי ונוהג בכל סדרי ההויה. ע"כ, האילן המשיר פירותיו מרוב שפע לחו, טוענו כאבנים, כי היכי דלכחוש חיליה. והשפעת גילוי רצון הרבים על כל חפץ פרטי, כשהוא בא בתפילה, שהוא מכשיר תיקון, גם זה הוא דבר שאין ראוי למונעו, אע"פ שהוא דבר נסתר מ"מ הוא כולו לישראל, המכירים בעצמם את שלטון הפנימי - של האדם היחיד, ושל הרבים ההולכים במשאת נפשם אל האור הכללי שיופיע בעולם - על כללות ההויה, מפני שחפצם הפנימי ביחש לכללות יסוד האומה, הוא ענין אחד עם החפץ האלהי בהויה בכלל, המתגלה ע"י סגולת הנשמה של כנסת ישראל, שמתגלה ביותר בחיקות באור התורה, עד אשר תכונת נפש העולם בכל דרכי המציאות היותר פרטיים ויותר מסתעפים, קשורה היא בקשר אמיץ בתכונת נפש יחידי האומה.

וגילוי הרצון להטבת איזה פרט, כשהוא פונה דרך תפילה לארון כל, ומתנשא ליסוד חפץ חסד עליון, הוא עושה את רישומו להיטיב לאותו הדבר הפרטי שאליו הדבר נוגע, בהזרמת שפע חפץ הרבים, עד שעל כל ענין ראוי להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים. והתעוררות חפץ הרבים להיטיב, היא ממלאת את אור החיים המאושרים לטובה, בחפץ ההטבה ומילוי כל המחסורים. וקישור הנפשי שבין איש לאיש הוא נכבד מאד, עד שתנועה נפשית של אחד מפעלת שינויים על חברו, המתגברים לפי מדת הכונה לזה גם בכלל המציאות. הפעולה הרושמת את חותם חפץ האדם, מקשרת היא ג"כ את הצומח וכל ההויה לפרטיה, עד אשר גם תיקון קלקול של תוספת טובה לא יבצר לבא ע"י הכרעת חפץ הרבים, ורבים המבקשים רחמים על העץ אשר כרובו לשפע ברכתו ישיר פריו, יוכן כח צמיחתו לפי מדת יכלתו, ממש כאותה המדה שהרפואה קרובה לבא ע"י ההשתתפות של יחידי הכלל בעד הכלל

לגד שלחן. הוא בשמה והיא בשמו, יש בו משום דרכי האמורי. דונו דני, יש בו הוא נשמה והיא נשמו. הוא ולאסו ממליפין שמותיסין זה צוה כלילה נשום ניחוס: דונו דני. התחוקו פנימי:

עין איה

ק. הוא בשמה והיא בשמו, יש בו משום דרכי האמורי. יסוד דרך ד' הסלולה בישראל היא מילוי החובה. התעודה האלהית היא מקפת את האדם, למלאות את תכונתה נוצר האדם ע"פ גורלו להיות איש או אשה, היינו למלא תפקיד ידוע בהויה. השם מיחד את העצמיות של הנקרא, כולל בקרבו את הצד היותר יסודי שבהויה. כיון שההויה היא תובה, עבודה ומשמרת, א"א להעלות על הלב כ"א להתפשט בשכלול החיים שבתוך החוג המצוייר מהגורל העליון. דרכי האמורי נוסדו על ההנחה המגושמה שהחיים הם מילוי חפץ, לא מילוי חובה. את החפצים אפשר להחליף ע"פ השפעת חפץ יותר מלבב. חיי המשפחה המוטבעים ע"פ מילוי החובה, מכוונים את התפקיד לכל צד, עד אשר עם כל ההשפעות שכ"א מקבל מזולתו, לא יומר היסוד של ההויה ותכונת החיים, שהוא יסוד השם. מה שא"כ דרכי האמורי, התרים רק אחרי מילוי הרצון, ועם עדנת הרצון והרמת ערכו ע"פ החובה אין להם כל עסק, הם מורים גם להחליף את עצם החיים שלהם, כשהרוח יעלה להיות נוטה לזה, וכל הארחות היותר נלוזות יכולות הן להיות מתפשטות ע"פ שילוח רסן מעל החיים, מאין להם תעודה וחובה כ"א חפץ ומילוי שרירות לב. תכונת חיים כאלה מתעתקת מנפש לנפש באין מעמד, הולכת כגלגל לפני סופה¹, "ושם רשעים ירקב"².

קא. דונו דני, יש בו משום דרכי האמורי. השקפת העולם הישראלית, המסתכלת כלפי מעלה, להביט אל נשמת כל הנשמות, אל אור אל מסתתרי¹, היא תודרת אל תוכיות הדברים ופנימיותם, מה שבתוך החיצוניות העוטרות אותם ככלי המחזיק את המשקה שבתוכו. על כן, המוסר והחכמה וכל משאת נפש רוחנית, שאב לכולן היא אהבת ד' ותורתו, עולים הם בערכם על כל חפצים חומריים שאינם כ"א מכשיריהם, ומתוך הכרה של אמת זאת מתפשטים כמה קוים מאירים לדרך החיים, לעשות

הטוב הכללי, כדוגמת המגמה האלהית הכללית, "טוב ד' לכל ורחמיו על כל מעשיו"¹. ונטיית הרצון אל הפרט וטובו בשיקוע ותמידין]ת, הרי היא מדרכי האמורי, שהרוח השורר על המבטאים המורים נטיה זו, לא לישראל הוא, וכדאי הוא לאיסור ולדיחוק. אבל, מה שהוא רק הוראה על נטיית החפץ, אינו כ"כ משחית, כמו מה שהוא הוראה על היסוד של הדעה והשקפת העולם. יסוד דעת ד' הוא, שהעולם כולו וכל המאורעות הפרטיים והכלליים, הרי הוא כולו רעיון צדק אחד של החכמה העליונה, הגה פי ד', והבחירה הנתונה לאדם להרים את ערכו המוסרי או להשפילו, היא ג"כ בחירה נתונה על כללות ופרטיות גורלו. אשר על כן הצדק והטוב כרוכים הם זה בזה, והמשכה תדירית ההולכת ומגרת את השפעתה בהמשכה קבועה, שמתוך כך נקל להגיד ג"כ את הגורל האישי למשתקעים בתכונת ההויה ע"פ היסודות המוצקים והאייתנים שבה, בחומר וברוח, אין לה שום מקום במציאות, לפי האמת. רק ההולכים ונבדלים מהאור האלהי, הנטבעים במעמקי הבהמיות בכל רוחם ונשמת חייהם, הולכים הם ומשתעבדים להחקים הקבועים, ונמשכים אחרי דרכי הטבע הבלתי גמור ובלתי מואר באור הצדק האלהי, הם נטבעים בבזך כזה עד אשר ימורקו ויטהרו, באופן שיהיו ראויים אל הקדושה של הצדק העליון. ע"כ, יסוד הגד, ההגדה מראש את גורל האדם הנמשך ג"כ מההמשכה הנמשכת בקביעות איתנית כפי הטבע הקבוע, מבלי הבא בחשבון את אשר תחולל יד האדם בבחירתו לשנות בו, זו היא ע"ז, והיא דעה בטלה ושקרה, כשסוברים שהיא מוחלטת בלא השנות². והחלק הנגלה מאיתניות כזו, תלוי הוא בעצם קישור האדם בחלק החיצוני שבהויה. אשר ע"כ, אין רוחניותו העליונה מתגלה בכחותיה העצמיים, אשר "לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא"³, "ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגויים מהמה"⁴.

צפ. 1. תהילים קמה, ט. 2. כלומר: מלשון השתנות. 3. ירמיה י, טו. 4. שם שם, ב. ק. 1. ישעיה יז, יג. 2. משלי

דן. אינו מק האמוראי דין. רבי יהודה אומר אין דין אלא לשון עכו"ם, שנא' (עמוס ח) "הנשבעים באלהי ע"ז מנש ומיזב באשמת שומרון ואמרו חי אלהיך דין". האומר לעורב (שרק) ולעורבת מנש קורא נשם שריקי והחזיר לי זנבך לטובה, יש בו מד"ה. האומר שחטו תרנגול זה שקרא עזום כוכבים: האומר לעורב שרק. נרת כשהוא קורא אומר לו כן, מפני שהוא מנשר כשורום ולוחש לו לחש זה: שקרא ערנית. אימר יומר מנשאר חזירין. ול"נ שקרא כעורב: (יומא כ:):

עין איה

ע"ז, שנאמר "חי אלהיך דין".

קג. האומר לעורב שרק ולעורבתי שריקי, והחזירין לי זנבך לטובה, יש בו משום דרכי האמורי. התכונות הנפשיות הולכות הן עם המגמות של החיים הכלולות ביסוד הדעה הראשית של כל קיבוץ. כשם שיסוד החסד החמלה והרחמים הוא מונח בעצם טבע הנשמה הישראלית, שהוא הולך ונמשך מאור ד' השופע על דעותיה הטהורות, כן האכזריות היא מיוחדת לאותה התכונה הראשית של האליליות, המתנגדת לקדושת ישראל, שהיתה צריכה להכחד מפניהם בבאם אל אדמת הקודש, "ואנכי השמדתני את האמורי מפניהם"¹. הנטיה הפנימית עושה את שלה, ובע"ח כאלה שקננה האכזריות את מושבה בלבם במדה מסוימת, נמצא איזה קשור נפשי לאלה שתכונתם מתאימה להם בכל הוייתה. האכזריות אינה רואה קשר של משפחה, היא מתאכזרת גם על הבנים, אינה יודעת משום אמן וכריחות ברית, "העוזבת אלוף נעוריה ואת ברית אלהיה שכחה"². העורב, האכזרי על בניו³, והעורבתא, לכל אחד מהם תכונת חיים מיוחדים, שאינם מתיחסים כלל לבנין הבית והקמת הדור העומד להולד, שהאכזריות לא תדע רחם עליה. ומגמת חיים כזאת מיוחדת היא לדרכי האמורי. והצד היותר שפל ויותר מכוער שבאכזריות, שאין לו שום עסק רק עם שרירות הלב של היחיד, זנב האכזריות, זהו האושר היותר גדול לטמאי נפש כמו אלה. וההבעה הניחושית הולכת ע"פ הנטיה הפנימית, ואומרת לעורב צרח, ולעורבתי צריחי, כל חד לפי ענינו המיוחד, והחזירי לי זנבך לטובה, כי המכוער שברע והגס שבו, זהו האהוב להנפש השקועה במעמקי תהום הרשעה, תועבות האמורי.

קד. האומר שחטו תרנגול זה שקרא ערבית,

העיקר עיקר ואת הטפל טפל. לא כן הוא דרך הגויים, אשר ערלה אזנם להקשיב את קשב הפנימיות, ע"כ לא ידעו את ד' ולא ישאו את נפשם לרוממות נאצלת. אצלם הדבר היותר חיצוני תופס הוא את המקום היותר חשוב, וכפי הנטיה הפנימית כך נוצר הפתגם ההמוני לומר תמיד דונו דני, הכלים החיצוניים התחזקו, יש בזה משום דרכי האמורי, ויחש הלשון שבין דני להוראת חבית הארמית, הנושאת את התאר לחיצוניות הדברים, והוראת דין לדין, השולל בפנים ידועים את החסד, שגם הוא בא מפני ההסתכלות החיצונית, שאינה יכולה להביט כ"א על החק המתגשם במלותיו כמו שהוא, ולא יוכל להתרומם לעשות לפנים משורת הדין מצד הרגשת אור החסד, שהוא אור חיי העולם אשר אמר ד', חסד יבנה².

קכ. רבי יהודה אומר, אין דין אלא לשון עבודה זרה, שנאמר "הנשבעים באשמת שומרון ואמרו חי אלהיך דין". הנטיה לחיצונית, כל זמן שהיא עומדת רק בנטיית הלב וההרגש, הרי היא מפסדת את התכונה המוסרית ביחש המדות וטוהר הנפש, ומשפלת את אורח האדם לדרכי האמורי, השקוע בחשכת החיצוניות הגסה של ההויה. אבל הרגש לא יעמד על עמדו, הוא יתאמץ להיות מתעלה לכלל שכל ומשפט הנפש, בנטיה מכרעת, בהסכמת החפץ הנפשי. אז כבר קונה הוא לו דרך יותר נשחתה מזו של דרכי האמורי, ונכנס בכלל עבודה זרה עצמה, הממשכת את השחתותיה מראשית החשכת השכל עד אחרית טומאת הרגש, בהסחת הדעת מפנימיות החיים, המקיר¹ מאור חסד עליון, והכנסה לכלל החיצוניות הגמורה, הקוצצת בנטיעות ועוקרת את הכל. וזה הוא שורש פורה² של חטאת ע"ז, אשר נכשלו ישראל ע"י השפע של חיצוניות החיים אשר שבעו בהם, "שבעו וירם לבם"³, ואין דין אלא לשון

2. עפ"י תהילים פט, ג. קכ. 1. אולי ע"ל: המקירים, או: המקירה. 2. דברים כט, יד. 3. הושע יג, ו.

ערבית ותרנגולת שקראה גברית, יש בו מד"ה. (האומר) אשתה ואותיר אשתה שקרא גברית. ואותיר, יש בו מד"ה. המבקעת ביצים בכותל (והטח) בפני האפרוחים, יש בו גברא אשמי ואלמיר. גברא אשמי ואלמיר. כדי שיהיה זכיה מנויה ציני: המבקעת צינים זכותל. ואית דגרסי (צינים) מקצעת, לחתך שללו האפרוחים מחורת הקליפה זמקל וקוצעתן זכותל לפניס, וזהו לנתח שלא ימותו:

עין איה

שמשפיל את ההשקפה² המוסרית עוד יותר, לחזק את קשיות הלב ואי ההקשבה אל קול ד', המלא חסד ורחמים, חדות עולמים וגבורת צדק במלא כל היקום, המבטיח את האושר והטוב לשומעים בקול דברו, ובכל המוני השינויים, ממלאם עז ותעצומות וחליפות טובות, ההולכות בד בבד עם הטבת התכונות והמעשים, שכל אלה הפוכים הם מדרכי האמורי, הפונים אל החיצוניות שבשינויים בתרדה מלאה רשע ואולת גם יחד.

קה. האומר אשתה ואותיר, יש בו משום דרכי האמורי. השתיה הטבעית לאדם, שהיא מוכרחת לו יותר מן המזון ושע"כ היא מובטחת ביותר לכל בע"ח הצריכים לכך לקיומם, היא המים. והמים הרי הם מצויים לכל דורש ברוב העתים, להורות על חמלת ד' על בריותיו¹, שהשקפה זו עצמה מכנסת את אור הבטחון בקרב הלב פנימה. וחודת הרשעה משפיעה בתכונתה הרעה שלילת הבטחון, עד אשר לא יוכל להאמין בסיפוק צרכי חייו, וגם בשתייה המופרזת לכל חסר יבואנו², וידאג פן לא ימצא לו אח"כ. זאת היא תכונת עזיבת ד', המשרשת כל מנוחה ונעם מכל רוח ונפש, וה"ז מדרכי האמורי.

קו. המבקעת ביצים בכותל, והטח בפני האפרוחים, יש בו משום דרכי האמורי. תכונת הרשעה, חפצה לאבד את ההויה, אינה חיה כ"א מפני שכח החיים שמציירת את מגמתו רק למלאות את התאות המסערות את הלב הנגרש כים, אבל בעצם, שנאת החיים טבועה בקרבה, והישוב כל מה שמתרבה, וחיי החברה כל זמן שהם מתרבים, והרשעה מוצאת בקרבם המחסה היותר נשגב, הרי שנאת ההויה מתגברת ביותר בקרבה, תכונת השחתת החיים שהוחלה מדור המבול, הולכת היא קטב בכל

ותרנגולת שקראה גברית, יש בו משום דרכי האמורי. ההשרשה הנפשית במעמקי הרע והאכזריות גורמת למגורת רשע¹ פנימית שתהי' קבועה בלב. ההויה כולה מתגלה לנפש הרשע, החפץ ברע והשחתה, בתכונתה האיומה והמפלצית, וכל שינוי מעורר עליו זועה ופחדים. בעת אשר השקפת הטוב האלהי הקבועה בנפש צדיק, היא מרוממת אותו ומשגבתו ישע. יודע הוא כי כללות ההנהגה האלהית וכל פרטיה, הכל לטובה ולאשר, וע"כ יבטח לבו ולא יבהל מפני כל תעלומות וצפונות המונחות בחיק העתיד, אשר לפעמים יעוררו את הרעיון לרגלי מקרים יוצאים מן הכלל. ואם ישתמש לפעמים להטבת המוסר וטהרת הרוח, לזירוז הצדק והתום, ע"י ההתעוררות הטבעית הנולדת ע"פ תכונת האדם, אם מעט ואם הרבה, לרגלי כל שינוי וכל מאורע תמוה, לא ישין] לב להגות את המאורע מהמציאות, כ"א יתחזק באורח ישרים לרגליו. אבל חרדת רשע, לא תתן פריה לאסוף רעיוני מוסר בקרב לבבו, ולהציג על ידם בשער משפט בתיקון המעשה, כ"א לחשוב שרעה צפונה בכל מאורע בלתי רגיל, שרפואתו היא רק הכחדת הרושם שעל ידו התגלה שינוי זה, שחטו תרנגול זה שקרא ערבית. השינוי רשום הוא, חיי המשפחה המאוגדים יתראו בתרנגול השולט בבנות זוגו ומתיחש להן יחוש בעל משפחה, השליט ודואג, מגין ומרחם גם יחד, לעומת העורב אשר לא ידע רחם והוא אכזרי על בניו. והתרנגולת, הנכנעת כ"כ, והפוכה מתכונת התרנגול השליט, הצועד בגאון, שגם שינוי הקול נובע משינוי עז הנפש בין חוזק לחולשה, והיא קראה גברית, איזה סיבות סביביות חוללו מהפכה כזו - מחשבות כמו אלה מביאות חשכת פחדים על נפשות רשעים, שהרע שבהויה הוא לעיניהם חזות הכל, ובדמיון מתעה יפנו אל התולדה הקרובה להסירה, מה

קד. 1. משלי י, כד. 2. בכת"ק: שמשפלת את השקפת. ונמצא, וכל מה שאפשר לעמוד בלעדיו ולהתעכב זולתו, תהי מציאותו יותר קשה והזדמנותו מעוטה. והדמיון בזה האויר הנשאף ... הצורך גם כן למים ... חובות הלכבות, שער הבחינה, סוף פ"ה. ועיין עין איה, שבת, פ"ב סע' קט. 2. משלי

המרקדת לכומת. מד"ה. והמגיס בפני האפרוחים, יש בו מד"ה. המרקדת והמונה (על גבי) כשעסה כומת מרקדת [שבעים ואחד] אפרוחים בשביל שלא ימותו, יש בו מד"ה. המרקדת לכותח לפניו והוא ניסוס שיסמוק:

עין איה

לו, "ואשמיד פרו ממעל ושרשיו מתחת"2.

קח. המרקדת והמונה (על גבי) [שבעים ואחד] האפרוחים בשביל שלא ימותו, יש בו משום דרכי האמורי. בכל מקום שיש ניגוד פנימי לדבר שצד אחר מכריח, ושהצורך מביא לקבל את ההכרח ברצון וטוב לב, אחרי שגם ענינו מתגבר נגד הניגוד, שם ההתפעלות הנפשית והדרכים שהיא נקנית בהן צריכות לצאת אל הפועל. שנאת החיים שבשורש הרשעה מצד אחד, ואהבת התענוגים הגסים ומילוי החיים החומריים בכל שכרוזתם מצד שני, נלחמים הם בנפש הרשעה ועושים אותה כמרקחה, כשהיא צריכה להגן על החיים מצד השימוש שבהם לנשיותיה השפלות, מצד שלחולל את המות אי אפשר כ"א ע"י החיים עצמם. אמנם, ההשקפה השלמה של הרשעה, ההכללה שלה, שמחה היא רק בכליון ובמות, אבל בפרטיות הלא אומרת היא הב, וחפצה היא בחיים למען הרשע, למען השחת וכלה.

היא מרקדת, מכריעה את עצמה ע"י התפעלות נגד חפץ הכליון ואהבת האיבוד, כשהיא צריכה להאפרוחים להגן עליהם בשביל צרכיה המיוחדים, השורשיים, כפי תכונתה, בכל מעמקי זוהמת הנבלה. ותחת אשר תכונת הטוב מחקיימת היא במעודה ע"י ההכללה, וכל שהכללות יותר מוקפת, ההויה יותר עזיזה ברוחניותה ויסוד מציאותה. הפרטים יונקים הם מן הכלל, הכולל כל, את חיי מציאותם, והמנין עלול הוא למחסור ולתמותה בהפרדו מהכללות, "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם"1 - הרשעה, דוקא ע"י מנין, ע"י פירוד הפרט מהכללות, ע"י העראיות שלו, תחובר אל החיים לפי השעה, ותנצח את ניגודה הפנימי האומר השחת. כל אלה משורש פורה ראש2 יצאו, ממקור החטאת המכלה את עצמו וחפץ לבלע את כל, מדרכי האמורי.

קח. המרקדת לכותח, והמשתקת לעדשים,

שדרות החיים, מפני הנטיה הרעה הניכרת בנפש הרעה, שמסתכלת ע"פ (= על פני) ההויה כולה ע"פ מהותה, וכשם שהיא מכירה שראוי לה בעצמה הכליון יותר מהמציאות, כך היא חושבת על הכלל כולו. אשר על כן, היה הסירוס אחד מעבודות האליליות, ומדרכי האמורי לבקע הביצים, שכח ההפריה אצור בהן, להפסידן, להורות על השנאה הטמונה במעמקי הנפש להחיים וההויה, ובפני האפרוחים שכבר יצאו לאור, שא"א לעכב את הוייתם ע"י איבוד הכח הכמוס, לכל הפחות תראה הרשעה את שאיפתה, שהיא מתחרטת על אשר לא הספיקה לאבד את המציאות בעודה בכחניותה, ואותן הביצים המבוקעות שנפסלו מההכנה שבהן להעמיד דור של חיים, טח אותן בפני האפרוחים, כאומר: זה היה החפץ הנאות לכן לפני ההויה, לפני צאתן להמציאות בפועל. כל רעת עין זאת נובעת ממקור העצבים, אשר לא תוכל להיות נוהרת אל ד' ואל טובו1, וה"ז מדרכי האמורי.

קו. והמגיס בפני האפרוחים, יש בו משום דרכי האמורי. הרשעה הפנימית החפצה בהשחתת עולם, אם היא יכולה לגלות את נבלותה1 בשאיפתה לאבד את ההויה, הרי זו משוש דרכה. אבל כשאינה יכולה להגיע למחוז חפצה זה, אזי שואפת היא להכין את יסוד התוהו, שהוא התבוללות הצורות המביא לטשטושן, ומזה רק צעד אחד להעדרן. ההויה מתהדרת ומתעלה בגילוייה הפרטיים, בצ[ב]ינה המתיוחד לכל אחד ע"פ תפקידו. כל ביצה בפ"ע כוללת בקרבה צורה מיוחדת, מוכנת ליצירת חיים, מסומנת בפ"ע. השאיפה האמורית מתחלת להראות את חפץ התבולל, עקירת יסוד איסור כלאים מעצמת שרשו, שזו היא הכנת ההשחתה הגמורה, שהיא מרום שאיפת הרשעה כולה. על כן נצטיירו דרכי האמורי בהגסת הביצים ביחד, בתבולל ועירוב, המונע בכלילתו הציורית את ההארה של ההויה המצויינת בהתפרטותה, מהופיע לאור החיים. וגם זו היא מדרכי האמורי, אשר במדה שהוא מודד מודדין

והמשתקת לעדשים והמצווחת לגריסין, יש בו משום דרכי האמורי. המשתנת המשתקת לעדשים. כשנותנתם בקדרה משתקת את כל העומדים, כדי שימזגלו, ולגריסין מנווסת: הכי גריסין

עין איה

בעת תפקידו, כי דרכי האמורי הוא להתגודד ולקרח על מת⁷. רק בעת חזיון העדשים ובישולם, אז תהיה משתקת, כאילו מוצאה הסבלנות בתכונה דמיונית כזאת, שאין לה מהלך ממשי בארחות החיים, את סיפוקה.

וכשם שממעטת היא את הדמות הנפשית, כל הסתפקות של ילדות וקטנות, אע"פ שיש בגרעין ההוא מה שעתיד להופיע לטובה במלא הגידול הנכון, כך היא התכונה הילדותית לשוב למעמד היותר פראי, כשהאדם לא ידע מכל מכשירי החיים, ואכלו היה רק גרעיני הזרעים כמו שהם, אשר אין לשער אופני ההתפעלות והתפרצות ההכרזה הצווחנית אשר יצאה ממנו בעת אשר מצאה ידו בפעם הראשונה לרסק את הגרעין לחלקים, לעשות גריסין מגרגרי הפול או החטה. ודרכי האמורי הם שומרי נשף, להחזיר אחרנית את האדם לימי התוהו, בין בתכונותיו הנפשיות בין בארחות חייו החיצוניים, ועל פיהם ג"כ בדעותיו האליליות וגסות נטיות תאותיו הבהמיות, אשר לזה המצווחת לגריסין ה"ז משום דרכי האמורי.

ק. המשתנת בפני קדרתה כדי שתתבשל מהרה, יש בו משום דרכי האמורי. תכונת הפראות, שהיא רפידת טומאת ע"ז וכל ענפיה, מיוחדת היא להאחד עם הבלענות הבהמית של הזלילה הגסה מעבר מזה, ועם המיאוס והעדר חוש היופי ואהבת הכיעור מעבר מזה. ההתלהבות העכורה של הדמיון, עושה את פעולתה על יסוד הנטיות הפראיות הללו. ההרגשה שהטבע עושה את מעשיו בגוף החי בזריזות, והאדם יחזה מבשרו הבישול הטבעי של צמיחתו, המתבלט בהרקת מי הרגלים, - תחת שחזיון זה נכבד הוא להשכיל, לקחת על ידו לקח, בדעה מיושבת, במוסר נעלה וברוממות רוח, הגרעין הילדותי יעורר את התכונה הפראית, למצא בזה איזה אמצע למחר את חפצו הנמוך, שקדרתה תתבשל מהרה, ע"י חזיון

והמצווחת לגריסין, יש בו משום דרכי האמורי. כשם שהרשעה ונטייתה היא מעוותת דרכי האדם ומטה אותו מדרכי חיים לדרכי מיתה, כך היא מקטנת את מאורו ומגדילה את כל הדברים היותר קטנים בעיניו, עד שהוא ממלא מהם את נפשו, וממילא ישעו עיניו ולא יוכל להביט לדברים גדולים ונעלים, שהם תיקון עולם ברום המובן, ומתגדל ע"י זה כח הדמיון בכל מילואו, עד שאין מקום לשכל טוב ולדעה ישרה לחדור, והאדם הולך חשכים ואין נוגה לו¹.

ראויה היא השמחה להתבלט בעת יגלה לפנינו תיקון לדבר שכבר נפסד ונתקלקל. אהבת הטוב ראויה היא לפעול אצלנו את פעולתה, לעוררנו לחדוה, בכל טוב שמנצח, אבל הקטנות, שהיא יסוד הרשעה, תמצא לה את מקום התגלות התפעלות זו בדבר קטן שבקטנים. הכותח הוא אחד ממכשירי האוכל שנעשה דוקא מנהמא דעיפושא², אחר שכבר אינו ראוי מצד עצמו לאכלה, ומחלב שנתקלקל, נסיובא דחלבא, כלומר מזון הגדולים והקטנים שנתקלקלו, חוזרים לתיקונם באיזה אופן.

הילדות האנושית מוצאה לה את מקום התפעלותה, הטמונה בקרבה, לצורך שמחת תיקונם של דברים גדולים שנתקלקלו, בחזרם לטובה, ביום חבוש ד' את שבר עמו³ ועולמו, ודרכי האמורי מעוררים להנמיך תכונה זו, להיות מרקדת לכותח.

העדשים, הם כבר מימות עולם מוסכמים בדמיונם לתכונת האבל⁴, שהשתיקה בו היא באמת מדה יפה, המורה על דעה רחבה ומיושבת, המכרת את טוב העולמים גם בהיותו חבוי במעמקי סתרי הרע המתגלה, "וידום אהרן"⁵, אגרא דכי טמיא שתיקותא⁶. אבל הגרעין הזה, שהוא מכיל בקרבו את נטיית הטוב הנעלה האצור ברוח האדם, כשהקטנות מבלעת אותו, מחזקת את הדמיון להשתמש בו לא

קמ. 1. עפ"י ישעיה נ, י. 2. פסחים מ, א. 3. ישעיה ל, כו. 4. ב"ר סג, יד. 5. ויקרא י, ג. 6. ברכות ו, ב. 7. עיין

אבל נותנין קיסם של מות. מורי"ר שחזק הוא כחומך, ומועיל לצל ולחן זה לניחוש:

ה"ג חזק חסרו חכמים צערי זכוכית אט"פ שמשוס דרכי האמורי אין זו, חסרו חכמים מפני הפסכה שלא יצלט: בול של מלח. מלח אגרוף מלח צעיל שמאיר ומדליק, שאין זה ניחוש אלא מסייע ממש. שהמלח נולל את השמן וימשך אחר הפמילה:

עין איה

מפני סכנה. ונראין הדברים שאפילו אם תעשה כעת בענין שאין בו חשש סכנה, כי עצם הפעולה תשריש את הרפיון המוסרי ביחש לזהירות הנפש במקום מילוי תאוה ארעית.

ק"ב. ת"ר, נותנים בול של מלח לתוך הנר בשביל שתאיר ותדליק, ונותנים טיט וחרסית תחת הנר בשביל שתמתין ותדליק. לפעמים מקשרת הפתיות, שהיא לעולם מחוברת עם הרשעה, רעיונות של תוהו בדברים שהם מבהילים את דעתה הקלה, מצד ההשתוממות המרעישה אותה בחסרון ידיעתה בחוקי הטבע, הקבועים ועומדים בחכמתו וגבורתו של אדון כל המעשים ב"ה, שהיה לכאורה ראוי לסגור את הדלת בפני פעולות כאלה, המשובבות את הדעות הקלושות. אבל לא כך היא מדת חכמים. את הטוב לא נעשוק בשביל המעוותים את הדעה ואינם מבינים את תכונת ענינו. בעת חדוה, בעת שהפיזור נאות כדי להרבות השמחה, ישתומם האדם הבער אם יגדל האור ע"י תחבולה קלה שאינו יודע את אופן מסיבתה; המון רעיונות זרים יוכלו להיות מתמלאים במוחו הקטן. ובעת אשר החסכון דורש את תפקידו, וע"י איזה מפעל קל יומעט האור, והנוטה לעצלות הדעה יוכל גם מזה להיות מתמלא מחשבות מטושטשות העושות פרי כחש, לא בשביל זה יאסרו אלה הפעולות הטובות מצד עצמן. ומהן ללמד יצאו על כל הדברים המתחדשים כמעשי יום יום, להועיל לבני אדם בדרכי חייהם ע"פ מעמקי סתרי הטבע וחקיו, אשר אם יבהלו על ידם עורו לב, לא יחוש החכם מלהשתמש בהם, ולאושר החיים החמריים וכיותר הרוחניים יצמידם, להגדיל תושיה בעו וגבורת ימין ד' רוממה¹, אשר בחכמה יסד ארץ², ומחכמתו נתן לבני אדם לשכלל את עולמו לטוב להם.

הדוגמא, וחיבור ההזיה התיעוב והקטנות גם יחד, ה"ו מדרכי האמורי. אע"פ שברבות הימים לבשו דרכי האמורי מחלצות של יופי ושל עדנה מבחוץ, אבל כל סוקר עמוק יכיר כי משחתם¹ הראשונה בהם, ומגמתם הכללית היא נצחון הבהמה שכאדם על הצד האלהי שבו, שרישומם מתבלט ע"י שרידי המנהגים של ימי קדם, טרם שהספיק האדם לכסות את הבליו ורשעו בצעיף בעל צבע נוצץ. והשרידים הללו, בכל מקום שהם ובכל זמן שנשארו, הן הן דרכי האמורי.

ק"א. אבל נותנים קיסם של תות ושברי זכוכית בקדרה כדי שתתבשל מהרה, אבל אסרו חכמים בשברי זכוכית מפני הסכנה. ההזיות הדמיוניות שאין להן יסוד בשכל, משגות את האדם בהיותן מחוברות אל דרכי החיים, ומסירות את לבו מכל דרך תבונה ומכל רעיון קדוש המביא לדעת את ד' וללכת בדרכי חיים. אשר מטעם זה נכון הדבר להרחיק לפעמים ג"כ פעולות כאלה שיש להן איזה ערך בסדרי הטבע, אם הן עלומות מאד ולזר יחשבו בעיני ההמון, ביחוד [כאשר] משתמשים הם בהן לצורך מטרה שמצד עצמה היא סמוכה למדות רעות, כמו מהירות הבישול שמצד אחד היא קרובה לרגש בלענות הפראית, אבל אם יש בפעולה כזאת גם צד לטובה, כמו התעוררות חקר דבר במעמקי הטבע, וחסרון של הזמן שלא יאבד בהכנת האוכל, ראוי להנהיג פעולה כזאת. אבל אם מצד דרכי האמורי ושובבות המחשבה ותולדותיה אין כאן, ראוי להזהר מאד, בכל הנוגע ביחוד להלעטת האכילה, מכל חשש סכנה, שבזה נוקשים בני אדם תמיד, אשר לא יוכלו להעמיד את עצמם נגד תאוה קלה של שעה, אפילו במקום שהחיוק הגלוי המגיע גם לחומרים, הוא נכון לפנייהם. ע"כ אסרו חכמים בשברי זכוכית

שתאור ותדליק. ונותנים טיט וחרסית תחת הנר בשביל שתמתין ותדליק. אמר מר זוטרא האי מאן דמכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא, קעבר משום בל תשחית: שם [חמרא וחיי לפום רבנן, אין בו משום דרכי האמורין]. מעשה בר"ע שעשה משתה לבנו ועל כל כוס וכוס שהביא אמר חמרא וחיי לפום רבנן, חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון: כשמגלין אותו האור נמשך והולך אליו ומצטער: חמרא ומיי. כשמחזיין ונותנין כוס אומר כן, לצרכה בעלמא:

עין איה

ולא איזה לימוד מיוחד, כי שמחת עולם היא על ראשם². השמחה האלהית בעצמה היא שורש נשמתם, היא גבוהה מעל כל החיים כולם, החיים הרוחניים והמעשיים נוטלים הם ממנה להם את זיום והשפעתם מקרני אורה. החכמים ביהושם העצמי, לולא היו מוכרחים להיות מקושרים (על) [עם] החיים הבינוניים של תלמידיהם, שהם צריכים להציעדם לאטם צעד לצעד, הנם עולים ברומי השמחה האלהית העומדת ממעל להחיים, ורואים בקרבה המון עושר לאין חקר, פרטים מרובי גוונים לאין תכלית, ומחיל אל חיל ילכו תמיד³, וחדוה על חדוה תרוממם. סלה. השמחה היא להם מקור החיים, ומאור הרחבתה ימלאו החיים קודש ודעת, תם ואמת, יושר וצדק. על כל כוס וכוס של סעודת קודש אשר רוח אל שפוכה עליה, ראוי להאמר חמרא וחיי לפום רבנן. שמחת היין המתנסך כגיסוך המזבח בקדושה עליונה, משפעת היא בעצמותה על החיים לתן להם את שמם הראוי להם. אמנם העולים במעלות הקודש, המתחנכים לבא אל הטרקלין אשר אור ד' זרוע שמה, צריכים הם לקדש את חייהם בלימודים, במעשים בתחילה, מתוך כל ניצוץ אור המתגלה בכל מצוה ובכל לימוד ישאבו מים בששון⁴. החיים נותנים להם, אתר שיגיעו לתעודתם, לבא אל שמחתם האמיתית, חיי וחמרי לפום רבנן ולפום תלמידיהון, ובגלל הקישור אל התלמידים, צועדים לפעמים גם אנשי המעלה הענקיים, גם הם את הצעדים המדודים הללו, "בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא עלות ינהל"⁵, "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה"⁶.

קיג. אמר מר זוטרא, האי מאן דמכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא, קעבר משום בל תשחית. הגולמיות היא לעולם מסתפקת בכל ידיעה ושימוש בהכללות, אינה חפצה להיות מעמקת וחדודת בכל דבר וענין בפרטיותו, ע"כ תכשל ותפול. כמה מרהבת עז היא אזהרת בל תשחית, החודרת לכל ארחות החיים, המחייבת אותנו להיות קשובים להחכמה החסכונית, ולרדת לדעותיה בכל חכמת החיים המעשיים. ושמא יאמר האדם: בסקירה אחת בחיים אדע את הכל, ויתעצל מהודע מכל פרט את עניניו הבודדים, הנה לנו מופת כי יכשל בדרכיו וחסר יבואנו¹. והפעולה אשר לפרט אחד תטיב, תריע להשני, עד אשר יחקר דבר כל אחד בפני עצמו ע"פ תכונתו המיוחדת, למען דעת לקחת את ברכת שמים מכל יצורי עולמים במילוא שלם, ולא לפול בפח ההכללה הבאה מתוך עצלות המעשה והעיון, כי האי מאן דמכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא קעבר משום בל תשחית. ולהורות ניתן, בכל דרכי החיים החמריים והרוחניים, שאין להביט על צד הפעולה החיצונית, כ"א על התוכן הפנימי המתיחד בכל דבר כפי ענינו, "ועת ומשפט ידע לב חכם"².

קיד. מעשה (בר"ג) [בר"ע] שעשה משתה לבנו ועל כל כוס וכוס שהביא אמר חמרא וחיי לפום רבנן, חיי וחמרי לפום רבנן ולפום תלמידיהון. השמחה מתחברת היא עם היין, "ויין ישמח לבב אנוש"¹. שמחת הנפש הרוחנית היא עטרת האמת של חכמים. לא איזה דבר מיוחד גורם לחכמים העומדים ברום המעלה להיות שמחים, לא איזו פעולה מיוחדת

קיג. 1. משלי כח, כב. 2. קהלת ח, ה. קיד. 1. תהילים קד, טו. 2. עפ"י ישעיה לה, י. גא, יא. 3. עפ"י תהילים פד,